

MUTLULUK EKONOMİSİNİN G7 ÜLKELERİ VE TÜRKİYE AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

*EVALUATION OF HAPPINESS ECONOMICS IN TERMS OF G7 COUNTRIES AND
TÜRKİYE*

Fatma Alkan¹, Neslihan Çilesiz²

¹ Araştırma Görevlisi Dr., Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü, fatma.alkan@dpu.edu.tr, Orcid Id: 0000-0002-8385-2326

² Araştırma Görevlisi Dr., Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Ekonometri Bölümü, neslihan.cilesiz@dpu.edu.tr, Orcid Id:0000-0003-1309-8660

MAKALE BİLGİSİ

Anahtar Kelimeler

Mutluluk Ekonomisi, G7 Ülkeleri,
Türkiye, VIKOR

Makale Geçmişi:

Geliş Tarihi: 01 Aralık 2022

Kabul Tarihi: 21 Aralık 2022

ARTICLE INFO

Keywords

Happiness Economics, G7
Countries, Türkiye, VIKOR

Article History:

Received: 01 December 2022

Accepted: 22 December 2022

ÖZET

Mutluluk, genellikle yaşamın nihai amacı olarak kabul edilir; hemen hemen herkes mutlu olmak ister. Günümüzde mutluluğun ekonomi alanında önemli hale geldiği gerek ulusal gerekse uluslararası çalışmalarda görülmektedir. Çalışmalar, toplumda yaşam standartlarının iyileşerek, mutluluğun arttığını göstermektedir. Dolayısıyla bu durum ekonomistlerin mutluluk ekonomisine ilgi duymasını sağlamaktadır. G7 ülkeleri ile Türkiye'nin mutluluk durumlarının karşılaştırıldığı bu çalışmada ülkeler VIKOR yönteminden yararlanılarak 10 kriter doğrultusunda sıralanmıştır. Bu kriterler, enflasyon, işsizlik, istihdam, kişi başına düşen GSYH, hükümete güven, doğumda sağlıklı yaşam beklentisi, yolsuzluk algısı, yaşam seçimleri yapma özgürlüğü, sosyal destek ve cömertliktir. Çalışmada G7 ülkeleri ve Türkiye'ye ait 2021 yılı verileri kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre en yüksek mutluluk durumuna sahip ülke İngiltere, en düşük mutluluk durumuna sahip ülke ise Türkiye olarak belirlenmiştir. Bu durum mutluluğun sosyo-ekonomik faktörlerle (enflasyon, işsizlik, istihdam, kişi başına düşen GSYH, hükümete güven, sağlık vb.) yakından ilişkili olduğunu göstermektedir.

ABSTRACT

Happiness is often considered the main aim of life and everyone wants to be happy. Today, it is seen that happiness has become important in both national and international studies in the field of economy. Studies indicate that living standards in society improve happiness increases. Therefore, this situation makes economists interested in the happiness economics. In this study, the happiness status of G7 countries and Turkey were compared and ranked according to 10 criteria by the VIKOR method. These criteria are inflation, unemployment, employment, GDP per capita, trust in government, healthy life expectancy at birth, perceptions of corruption, freedom to make life choices, social support and generosity. In the study, 2021 data of the G7 countries and Turkey were used. According to the results, the country with the highest happiness status was England, the country with the lowest happiness status was Turkey. This indicates that happiness is closely related to socio-economic factors (inflation, unemployment, employment, GDP per capita, trust in government, health, etc.).

Son yıllarda ekonomik kalkınma çalışmalarında disiplinler arası yaklaşımlar giderek yaygın bir hale gelmiştir. Yakın zamana kadar felsefe, psikoloji, sosyoloji gibi alanlarda karşımıza çıkan mutluluk kavramı, 20. yüzyılın sonundan itibaren mutluluk ekonomisi (happiness economics) olarak ekonomi biliminde de yer etmeye ve önemli bir hale gelmeye başlamıştır (Vereshchahina&Shigol, 2020: 34).

Mutluluk ekonomisi, ekonomistler tarafından tipik olarak kullanılan teknikleri, psikologlar tarafından daha yaygın olarak kullanılan tekniklerle birleştiren, refahı değerlendirmeye yönelik bir yaklaşımdır (Carol, 2005: 41) ve kamu politikası için olası

hedefler olarak kabul edilmiştir (Renz, 2021: 1). Nitekim 1776 tarihli Amerika Birleşik Devletleri Bağımsızlık Bildirgesi, “mutluluk arayışının” yaşam ve özgürlükle karşılaştırılabilir “devredilemez bir hak” olduğunu apaçık bir gerçek olarak kabul eder (Frey&Stutzer, 2002: 402). Mutluluk ekonomisi teorisi, ilk olarak Nobel ödüllü Amerikalı Kahneman tarafından 1970’li yıllarda incelenmiş sonrasında mutluluk ekonomisi üzerine Blanch Flower, Clark, Oswald çalışmaları yapmışlardır. Çalışmalarda, Avrupa’da ve Amerika’da yaşayan kadınların ve erkeklerin mutluluk seviyeleri araştırılmış ve erkeklerin kadınlardan daha mutsuz olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Albayrak, 2022: 60). Literatürde ekonomi alanında mutluluk üzerine, Easterlin’in 1974 yılında yaptığı “Does Economic Growth Improve the Human Lot” ve Scitovsky’nin 1976 yılında yaptığı “The Joyless Economy: An Inquiry into Human Satisfaction and Consumer Dissatisfaction” adlı çalışmaları ilk çalışmalardan olduğu için önemi büyüktür (Çirkin & Göksel, 2016: 376). 1990’ların sonlarından itibaren ekonomistler, farklı ülke ve dönemlerde mutluluğu etkileyen faktörleri araştırmaya başlamışlardır (Frey&Stutzer, 2002: 404). Yaşam beklentisi, gelir dağılımı, eğitim, sosyal özgürlük, işsizlik, enflasyon, istihdam vb. değişkenler bir toplumda mutluluğu etkileyen faktörlerden bazılarıdır (Naghdi, vd., 2021: 1). Dolayısıyla hem mutluluğu etkileyen faktörleri bulmaya hem de mutluluğu ölçmek amacıyla mutluluk ekonomisi alanında çalışan araştırmacılar, literatüre birçok endeks ve raporlar ortaya koyarak katkı sağlamışlardır. Gayrisafi Ulusal Mutluluk Endeksi, Mutlu Gezegen Endeksi, Dünya Mutluluk Endeksi, Daha İyi Yaşam Endeksi, Dünya Değerler Araştırması gibi endeksler bunlardan birkaçıdır (Menteş, 2020: 2142; Erarslan&Yayar, 2022: 46; Aydın, 2020: 136).

Bu çalışmanın amacı, G7 ülkeleri ile Türkiye’nin mutluluk durumlarının, mutluluğu etkileyen 10 kriter doğrultusunda analiz edilerek, karşılaştırılıp sıralanmasıdır. Çalışmada ilk olarak mutluluk ekonomisinin teorik çerçevesi çizilerek, bu alanda yapılan yerli ve yabancı çalışmalara yer verilmiştir. Çalışmanın ilerleyen kısmında veri seti ve ekonometrik yöntem açıklanmış ve elde edilen bulgulara yer verilerek değerlendirmeler yapılmıştır.

1. TEORİK ÇERÇEVE

Günümüzde mutluluğun ekonomi alanında önemli hale geldiği gerek ulusal gerekse uluslararası çalışmalarda görülmektedir. Çalışmalar, toplumda yaşam standartları iyileşerek, mutluluğun arttırdığını göstermektedir. Bu durum ekonomistlerin mutluluk ekonomisine ilgi duymasını sağlamaktadır (Veenhoven&Dummludağ, 2015: 11). Dolayısıyla mutluluk ekonomisinin ne olduğu da herkes tarafından merak edilmektedir.

1.1. Mutluluk

Genellikle mutluluk, herkesin ulaşmaya çalıştığı bir nihai hedef olarak karşımıza çıkmaktadır (Frey&Stutzer, 2002: 402; Veenhoven&Dummludağ, 2015: 1) ve mutluluk, uzun yıllar boyunca insanoğlu tarafından anlaşılmaya ve tanımlanmaya çalışılmıştır (Öndes, 2019: 1042). Mutluluk kelimesi, Türk Dil Kurumu (TDK)’na göre, “bütün özlemlere eksiksiz ve sürekli olarak ulaşılmaktan duyulan kıvanç durumu, mut, ongunluk, kut, saadet, bahtiyarlık, saadetlilik” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2022). Ayrıca bazı araştırmalarda mutluluk kavramı yerine, “moral ve öznel iyi oluş (esenlik) (subjective well-being) (Renz, 2021: 2; Çılbant, vd., 2018: 73), yaşam memnuniyeti, iyilik hali” gibi kavramlar kullanıldığı görülmektedir (Bülbül&Giray, 2011: 114; Erarslan, 2022: 45; Çirkin&Göksel, 2016: 376). Mutluluğun tanımıyla ilgili farklı yaklaşımlar mevcuttur ve bu yaklaşımlardan bazıları Tablo 1’ de gösterilmektedir.

Tablo1: Mutluluk İle İlgili Farklı Yaklaşımlar

Stoacı Yaklaşım	Her şeyi olduğu gibi kabul etmektir.
Erdem Yaklaşımı	Başkalarıyla ve kendimizle ilişkilerimizde doğru hareket etme duygusudur.
Huzur Yaklaşımı	Ulaşılabildiği olanın ötesine bakmadan sakin bir hayat yaşamaktır.
Eğlence Yaklaşımı	Hayatta elde ettiklerinin tadını çıkarmaktır.
Anı Yaşama Yaklaşımı	Kişinin yaşadığı her andan keyif almasıdır.
Ütopyacı Yaklaşım	Yalnızca yaklaşmaya çalışabileceğimiz, ulaşılamaz bir idealdir.
Gerçekleştirme Yaklaşımı	Yeteneklerimizi tümüyle kullanabilmektir.

Kaynak: Rojas, 2007: 6.

Mutluluk kavramı, öncelikle felsefe, tıp, psikoloji, sosyoloji ve siyaset gibi alanlarda, 1970 yılından itibaren ise, ekonomi alanında incelenmeye başlanmıştır (Şeker, 2016: 116). Ekonomi alanında, mutluluğu inceleyen ilk modern ekonomist 1974 yılında Richard Easterlin’dir (Graham, 2008: 76). Easterlinin, “Does Economic Growth Improve the Human Lot? Some Empirical Evidence” isimli çalışmasında mutluluk ve gelir arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Gelir-mutluluk arasındaki ilişki Easterlin paradoksu kavramını ortaya çıkarmıştır. Buna göre, ortalama olarak daha zengin insanlar, daha fakir olanlardan daha mutludur, ancak aynı ülkeler zamanla zenginleştikçe mutluluk seviyeleri artmaz ve ülkeler arasında, ortalama mutluluk düzeylerinin kişi başına düşen gelirle birlikte artıp artmadığı konusunda önemli tartışmalar vardır. Ülkeler içinde, gelir-mutluluk ilişkisi, arzular, görece gelir farklılıklarına ilişkin endişeler ve kültürel ve diğer normlar nedeniyle belirli bir asgari gelir seviyesinden sonra doğrusal değildir. Çok sayıda çalışma bu ilişkiyi araştırmış ve doğrusal olmama durumunu açıklamaya

çalışmıştır (Graham, 2008: 73; Easterlin, 1995: 35-37; Frey&Stutzer, 2002: 412; Levinson, 2012: 870; Potts, 2010: 3; Frey&Gallus: 2012: 103)

Mutluluk, herkese göre değişebilen göreceli ve subjektif bir kavramdır (Öztürk&Suluk, 2020: 228). Dolayısıyla, bir kişinin, herhangi bir konuda “bir şeyden” ne kadar mutlu olduğu öğrenilmek isteniyorsa, bu konudaki fikri için “o bir şey” ile ne kadar mutlu olduğu” sorusu yöneltilmektedir. Bununla birlikte kişilere sorulan “işinizden, gelirinizden, sağlığınızdansa dahası bir bütün olarak hayatınızdan ne kadar memnunsunuz?” soruları psikolojik araştırmalarda sorulmaktadır. Bu sorulara yanıt verenlerin çoğu, bu tür soruları yanıtlamaya isteklidir ve benzer koşullarda yanıt verenlerin benzer yanıtlar vereceği de düşünülür. Bu tür sorular “iş, sağlık, gelir” veya “bir bütün olarak yaşam” gibi birçok konuya atıfta bulunabilir (Van Praag, 2007: 7). Mutluluk ekonomisi, toplumda yaşayan bireylerin mutluluğunu etkileyen faktörlerin neler olabileceğinin araştırılmasıyla doğmuştur. Buradan hareketle, mutluluk genel olarak, demografik ve kişilik faktörlerine (cinsiyet, yaş, sağlık, eğitim, vb.), ekonomik faktörlere (gelir, istihdam, işsizlik, enflasyon, vb.) ve siyasi faktörlere (siyasete vatandaşların katılma imkanları gibi vb.) bağlıdır. Mutluluk kavramı, toplumda yaşayan bireyler tarafından farklılık gösterdiği için bölgeden bölgeye ve ülkeden ülkeye değişiklik göstermektedir (Erarslan&Yayar, 2022: 45).

1.1.1. Gelir ve Mutluluk İlişkisi

Günümüzde, ülkelerin çoğunda eğitim, sağlık hizmetlerinde iyileşmelerle yaşam beklentisinin artması, araç, gıda ve konut sayısında artışlar, çalışma saatlerinde düşüşler yaşanmasıyla birlikte dünyada genel olarak yaşam standartlarında önemli ve hızlı gelişmeler görülmektedir (Veenhoven&Dumludağ, 2015: 13). Dolayısıyla yaşam standartlarının artışı daha fazla mutluluğa sebep olup olmayacağı konusunu gündeme getirmiştir. Bu konuyla ilgili olarak kişi başına düşen milli gelir en önemli göstergedir. Bu kapsamda ilk çalışmalar mutluluk ve Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYİH) arasındaki ilişkiyi incelemiş ve mutluluğun kişi başına düşen milli gelir düzeyine bağlı olduğu ve kişi başına düşen milli gelir düzeyi arttıkça mutluluk düzeyinin de arttığı görülmüştür (Veenhoven&Dumludağ, 2015: 6). Başka bir ifadeyle, daha yüksek gelire sahip kişiler, arzu ettiklerini elde etmek için daha fazla fırsata sahiptirler. Özellikle daha fazla maddi mal ve hizmet satın alabilmektedirler. Ayrıca, toplumda daha yüksek bir statüye sahiptirler. Bu nedenle daha yüksek gelir daha yüksek fayda sağlar. Belirli bir zaman ve yerdeki (ülkedeki) gelir ve mutluluk arasındaki bu ilişki, geniş bir ampirik literatürün konusu olmuştur. Genel bir sonuç olarak, gelir ve mutluluk arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı olduğu kanıtlanmıştır ve daha zengin insanların ortalama olarak daha yüksek mutluluk düzeyine sahip olduğu bulunmuştur (Frey&Stutzer, 2002: 409).

1.1.2. Ekonomik Büyüme ve Mutluluk İlişkisi

Günümüzde literatürde en tartışmalı alanlardan biri de ekonomik büyüme ve mutluluk arasındaki ilişkidir. Bir ülkenin kişi başına düşen milli gelir düzeyi artması sonucunda ekonomik büyümenin de artacağı düşünülmekte ve yıllık ortalama gelir düzeyi ülkelerin refah düzeylerini gösteren başlıca göstergelerden biri olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla, GSYİH bir ülkenin ekonomik faaliyetleri dahası o ülkenin ekonomik büyümesiyle ilgili bilgi vermektedir (Günay&Ata, 2018: 163). Ülkelerin, büyümek, daha çok üretmek, kişi başına düşen milli gelir düzeyini artırmak bununla birlikte kalkınmayı sağlamak ekonomi politikaları hedefleri arasındadır. Bir ülkede yaşayan bireylerin yaşam standartlarının sürekli olarak yükseltilebilmesinin tek yolu ekonomik büyüme olarak kabul edilmektedir. Bu sebeple tüm ülkelerin temel makroekonomik hedeflerinden bir tanesi ekonomik büyümeyi hızlı bir şekilde gerçekleştirilmesini sağlamaktır (Günay&Ata, 2018: 164).

1.1.3. İşsizlik, Enflasyon, İstihdam ve Mutluluk İlişkisi

Ülkelerde, enflasyon ve işsizlik makroekonomik sorunlar arasında yer almaktadır. İşsizlik ve mutluluk arasındaki ilişki göz önüne alındığında, mutsuz insanların iyi performans göstermediği ve bu nedenle işten çıkarıldığı görülmektedir. İşsizlik, kişiler üzerinde depresyon ve kaygı yaratmakta bu durum benlik saygısı ve kişisel kontrol kaybıyla sonuçlanmaktadır. Özellikle işine çok bağlı kişiler için işsiz kalmak ağır bir darbedir. İşsizlerin çalışan insanlardan daha kötü zihinsel (ve fiziksel) sağlığa sahip olduğunu gösteren çok sayıda araştırma vardır. Sonuç olarak, işsizler daha yüksek ölüm oranına maruz kalmaktadırlar, daha sık intihar etmektedirler (Frey&Stutzer, 2002: 420). Ayrıca, insanlar kendileri işsiz olmasalar bile işsizlikten mutsuz olabilirler ve gelecekte kendilerinin işsiz kalma olasılığı konusunda endişelenebilirler. Ayrıca bir bütün olarak ekonomi ve toplum üzerinde yansımalar hissedebilirler. Gelecekte gerçekleşmesi muhtemel olan işsizlik katkı payları ve vergilerdeki artıştan hoşlanmayabilirler; suçun ve toplumsal gerilimin artacağından korkabilirler. Gelir durumunda olduğu gibi, bireyler kendi durumlarını diğer kişilere göre değerlendirme eğilimindedir (Veenhoven&Dumludağ, 2015: 21). Ayrıca işsiz kalmak kişinin kendi hatası olmaktan çok ekonomideki genel gelişmelere bağlı olduğunda bireylerin mutluluklarını daha az etkiler (Frey&Stutzer, 2002: 421; Veenhoven&Dumludağ, 2015: 21). Bununla birlikte işsizlik aynı anda birçok kişiyi vurursa, damgalanma ve sosyal onaylanma daha az görülür. Hemen hemen tüm önceki çalışmalarda olduğu gibi, işsizler işi olan insanlardan çok daha fazla memnuniyetsizdir ve genel işsizlik düzeyi mutluluğu düşürür. Ayrıca, işsiz insanların refahı, çalışmak için sosyal normun gücüne bağlıdır (Frey&Stutzer, 2002: 421).

Enflasyon ile mutluluk arasında ilişkide, enflasyonun mutluluğu olumsuz etkilediği ileri sürülmektedir. Enflasyon, ülkelerdeki hayat pahalılığını ortaya çıkarmakta ve bireylerin satın alma gücünü azaltmaktadır. Bireylerin, hane içinde bakmakla yükümlü olduğu kişi sayısı veya işsiz kaldığı süre arttıkça mutluluk üzerinde olumsuz etkinin arttığı görülmektedir (Albayrak, 2022: 70).

1.1.4. Sosyo-Ekonomik Değişkenler ve Mutluluk

Ülkelerde yaş, medeni durum, cinsiyet, çocuk sayısı gibi sosyo-demografik değişkenler ile birlikte gelir dağılımı, işsizlik, kurumlar gibi sosyo-ekonomik değişkenlerinde mutluluk üzerindeki etkisi de çeşitli çalışmalarda ölçülebilmektedir. Başka bir ifadeyle sosyo-ekonomik ve sosyo-demografik değişkenlerin mutluluk üzerinde etkiye sahip olduğu görülmektedir (Veenhoven&Dumludağ, 2015: 18). İnsanların mutluluğu, içinde yaşadıkları siyasi düzenden etkilenir. Anayasal demokrasilerde yaşayan insanların daha mutlu olmaları beklenmektedir çünkü politikacılar sadece kendi amaçları çerçevesinde halkın ihtiyaçlarını dikkate almadan yönetmeye çalışırsa demokraside politikacılar ve partiler yeniden seçilmezler ve dolayısıyla güçlerini kaybederler. Demokratik kurumlar, özellikle seçimlere katılma ve konularda oy kullanma hakkı, böylece vatandaşların mutluluğuna katkıda bulunur. Siyasi özgürlük, vatandaşların demokratik sürece katılma olasılığını veya tersine, siyasi katılım üzerindeki kısıtlamaları ölçer (Frey&Stutzer, 2002: 422).

1.2. Mutluluğun Ölçülmesi

Mutluluk kavramının evrensel bir tanımı yoktur ama tüm insanlar mutluluğu elde etmek için çaba harcarlar (Aydın, 2020: 136). Ancak mutluluk algısı kişiden kişiye değişmekte bu yüzden de “mutluluk nasıl ölçülebilir?” sorusuyla karşılaşmaktadır. Bu sorunun yanıtı için araştırmacılar disiplinler arası çalışmalar yapmakta ve ekonomistler mutluluğun ölçülmesi için iktisadi sosyo-ekonomik faktörlerin rolünü incelemektedirler (Çelik&Cömertler, 2021:18; Günay&Ata, 2018: 163; Aydın, 2020: 136). Dolayısıyla bu konuyla ilgili literatüre birçok rapor ve endeks kazandırmışlardır. Bunlardan en yaygın olarak kullanılanlara, Dünya Mutluluk Endeksi, Gayrisafi Milli Mutluluk Endeksi, Daha İyi Yaşam Endeksi, Mutlu Gezegen Endeksi, Yaşam Memnuniyeti Araştırması örnek olarak verilebilir (Menteş, 2020: 2142; Aydın, 2020: 136; Günay&Ata, 2018: 163).

1.2.1. Gayrisafi Milli Mutluluk Endeksi

Gayrisafi Milli Mutluluk kavramı, 1972 yılında Bhutan Kralı Jigme Singye Wangchuck tarafından ortaya atılmıştır. Buradaki “mutluluk” terimi, insanların refahını sürdürülebilir yollarla artırmak için gerekli elverişli koşulların yaratılmasını yansıtmaktadır. Bu, mutluluğun ortak bir kamu yararı olarak takip edilmesi gerektiği fikrini ifade eder. Bu nedenle, ilerlemeye yalnızca ekonomi merceğinden değil, aynı zamanda manevi, sosyal, kültürel ve ekolojik perspektiflerden de bakılmalıdır (Ura, vd., 2012: 7). Gayrisafi Milli Mutluluk Endeksi yaşam standardı, sağlık, toplumsal canlılık, iyi yönetim, ekolojik çeşitlilik, kültürel çeşitlilik, eğitim, zaman kullanımı ve psikolojik refah olmak üzere 9 göstergeden oluşur ve buna göre hesaplanır (Şimşir Cömertler, 2013: 14).

1.2.2. Dünya Mutluluk Endeksi

Dünya Mutluluk Endeksi, mutluluğun ölçülmesi için kullanılan endekslerden biridir. 2012 yılından itibaren Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Çözümleri Ağı tarafından yıllık yayınlanan dünya mutluluk raporunda yer alan bir endekstir (Güzel, 2018: 393; Akkaya, 2022: 761). Bu endekste, doğumda sağlıklı yaşam beklentisi, GSYİH, sosyal destek, cömertlik, hayatta seçim yapma özgürlüğü ve yolsuzluk algısı şeklinde belirlenen göstergelerle mutluluk ölçülmeye çalışılmaktadır (Menteş, 2020: 2143; Deviren&Yıldız, 2017: 240; Çelik&Cömertler, 2021: 19).

1.2.3. Mutlu Gezegen Endeksi

İngiltere merkezli düşünce kuruluşu New Economic Foundation tarafından 2006 yılından itibaren, 2009, 2012 ve 2016 yıllarında da hesaplanan Mutluluk Gezegen Endeksi, ülkelerin sürdürülebilir bir refahını ölçmektedir. Ekolojik ayak izi, refah, yaşam beklentisi, çıktıların eşitsizliği göstergeleri kullanılarak hesaplanan Mutlu Gezegen Endeksi ile ülkelerin, mutlu, uzun ve sürdürülebilir bir yaşam elde etmede ne kadar başarılı oldukları ölçülmeye çalışılmaktadır (Şeker, 2009: 121; Günay&Ata, 2018: 188; Deviren&Yıldız, 2017: 223; Çelik&Cömertler, 2021: 19; Erarslan&Yayar, 2022: 46). Ülkeler hesaplanan endeks sonucunda 0-100 arasında değerler almakta, 100'e yakın olan değerler daha yüksek seviyelerde mutluluğu ifade etmektedirler (Çevik, vd., 2019: 190). Ayrıca ülkelerde en düşük maliyetle yaşamının mümkün olabileceğini göstermeyi amaçlayan bu endekse, gelişmiş ülkeler dahil edilmemektedir (Menteş, 2020: 2143).

1.2.4. Daha İyi Yaşam Endeksi

OECD tarafından 2011 yılından itibaren hazırlanan Daha İyi Yaşam Endeksi; toplum, eğitim, gelir, sağlık, iş, konut, güvenlik, yaşam memnuniyeti, çevre, iş ve sosyal yaşam, yönetim olmak üzere 11 kriterden oluşmaktadır ve ülkeler her bir kriter için 0-10 arasında değerler almaktadırlar (Günay&Ata, 2018: 186; Menteş, 2020: 2143).

1.2.5. Dünya Değerler Araştırması

Dünya Değerler Araştırması, İsveç merkezli olup, Dünya Değerler Araştırması Derneği tarafından ülkelerin yaşam memnuniyeti ve mutluluğu araştırılmaya başlanmıştır. Araştırmalar 1981 yılından itibaren belirli dönemlerde yürütülmekle birlikte ilk olarak, 1981-1984 döneminde 10 ülke, 1990-1994 döneminde 18 ülke, 1995-1998 döneminde 57 ülke, 1999-2004 döneminde 51 ülke, 2005-2009 döneminde 58 ülke ve 2010-2014 döneminde 61 ülke hakkında araştırmalar yapılmıştır (Deviren&Yıldız, 2017: 236).

1.2.6. Yaşam Memnuniyeti Araştırması

Yaşam Memnuniyeti Araştırması, 2003 yılından itibaren ülkedeki bireylerin, kamu hizmetlerinden memnuniyetini, temel yaşam alanlarındaki genel memnuniyetini, toplumsal değer yargılarını ve genel mutluluk algısını ölçmek ve memnuniyet düzeylerinin zaman içindeki değişimini takip etmek amacıyla düzenli olarak gerçekleştirilmektedir (TÜİK,2022). Türkiye’de ilk çalışmalar 2003 yılında “Hanehalkı Bütçe Anketi” olarak yapılmış olup daha sonra 2004 yılında yaşam memnuniyet anketi şeklinde yayınlanmıştır (Albayrak, 2022: 65). TÜİK, bu çalışma ile Türkiye’de yaşayan insanların eğitim, sağlık, sosyal güvenlik, adalet ve gelir hizmetlerinden memnuniyetlerini ve bireysel mutluluk algılarını ölçmeyi amaçlamaktadır (Pehlivan, vd., 2022: 263).

2. LİTERATÜR

Mutluluk ile ilgili araştırmalar, 1970’li yıllardan itibaren başlamış ve hızla büyüyen bir mutluluk ekonomisi literatürü oluşmuştur. Literatürde elde edilen sonuçlar ülkeden ülkeye, bölgeden bölgeye ve kişiden kişiye farklılık göstermektedir. Mutluluk ekonomisi ile ilgili ulusal ve uluslararası literatürde yapılan çalışmaların bir kısmı seçilerek tablo şeklinde sunulmuştur.

Tablo 2: Literatür Özeti

Yazar(lar)	Çalışma	Sonuç
Easterlin (1974)	1946-1970/ 11’i Asya, Afrika ve Latin Amerika’da olmak üzere 19 Ülke	Gelir ile mutluluk arasındaki ilişki, Afrika, Asya ve Latin Amerika’da olmak üzere 19 ülkede incelenmiştir. Araştırma sonucunda, yüksek statüde olanların daha düşük statüde olanlara göre daha mutlu oldukları ortaya çıkmıştır. Çalışmada ekonomik faktörlerin çok önemli olduğu ancak tek başına yeterli olmadığını, farklı değişkenlerinde insanların mutluluğu üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Clark& Oswald (1996)	1991/5000 İngiliz İşçi/Sıralı Probit Model	Mutluluk ve gelir arasındaki ilişki araştırılmıştır. Çalışmada eğitim ve mutluluk arasındaki ilişkiye de değinilmiştir. Bu amaçla 5000 İngiliz işçiden elde edilen veriler kullanılmıştır. Çalışma sonucunda gelir sabitlenirken eğitim düzeyi arttıkça mutluluğun azaldığı sonucuna ulaşılmıştır.
Gerdtham& Johannesson (2001)	1991/İsveç Yaşam Düzeyi Anketi/Sıralı Probit Model	İsveç’te mutluluk ve sosyoekonomik değişkenler arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu amaçla 5000’den fazla kişiden oluşan bir örneklem ile araştırma yapılmıştır. Çalışma, işsizlik sırasında gelir, sağlık ve eğitimin mutluluğu artırdığını, kentleşmenin ve bekarlığın mutluluğu azalttığı bulunmuştur. Ayrıca cinsiyete göre değerlendirildiğinde mutluluğun erkeklerde ve 45-64 yaş grubunda ise daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Peiró (2002)	1995-1996/ Dünya Değerler Araştırması Veri Seti/ Arjantin, Avustralya, Şili, Çin, Dominik Cumhuriyeti, Finlandiya, Japonya, Nijerya, Peru, Rusya, İspanya, İsveç, Tayvan, ABD ve Venezuela/Sıralı Logit Model	Dünya Değerler Araştırması verilerini kullanarak, 15 ülkedeki bireylerin mutluluk ve sosyoekonomik durumları arasındaki ilişki incelenmiştir. Söz konusu ilişki incelenebilmesi için değişkenlere logit modeli uygulanmıştır. Çalışmanın sonucunda, sağlık, yaş, medeni durum ve mutluluk arasında güçlü bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İşsizlik ile gelir ve mutluluk arasındaki ilişkinin zayıf olduğu ve mutluluğun ekonomik faktörlerden nispeten bağımsız olduğu sonucu çıkmıştır.
Di Tella vd. (2003)	1995-1992/Avrupa Ülkeleri/Sıralı Probit Model	Avrupa Ülkelerinde, makroekonomik değişkenlerin mutluluk üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çalışma sonucunda, enflasyon, işsizlik ve cömertlik mutluluk üzerinde etkili çıkmıştır. Bununla birlikte, gelir düzeyinin artması mutluluk üzerinde pozitif bir etkiye sahiptir ancak belli bir noktadan sonra bu etki azalış göstermektedir.

Carbonell (2005)	1992-1997/Alman Sosyo-Ekonomik Paneli (GSOEP)/Sıralı Probit Model	Gelir ve mutluluk arasındaki ilişki incelenmiştir. Sonuç olarak, hem bir ülkedeki zengin kişilerin yoksullara göre ortalama olarak daha yüksek bir mutluluk seviyesine sahip olduğu hem de zengin ülkelerin yoksul ülkelere ortalama olarak daha yüksek bir mutluluk seviyesine sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Borooh (2006)	1999-2002/ Dünya Değerler Araştırması Veri Seti/ 80 Ülke/ Sıralı Logit Model	80 ülkeden 113.000 kişiyle yapılan görüşmelerden elde edilen 1999-2002 Değerler Araştırması Veri seti kullanılarak mutluluğu etkileyen faktörler incelenmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda bireylerin mutluluğunu etkileyen en kritik faktörün sağlık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sağlık yanı sıra mutluluğu etkileyen diğer temel faktörler ise; sosyal hayat, iş, aile, komşuluk ilişkileri, dini inançlar ve iyi bir yaşam standardıdır.
Andrén& Martinsson (2006)	2001/ Romanya Kamuoyu Barometresi Veri Seti/ Sıralı Probit Model	Romanya'daki yaşam doyumu üzerine bir inceleme yapılmıştır. Bunun için 1770 kişiye yapılan anketlerden faydalanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, yaşam standardı ve sağlık, yaşam doyumunu artırırken; ekonomik durum, eğitim ve kırsalda yaşama yaşam doyumunu azaltmakta olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Tenaglia (2007)	2007/ İtalya/ Sıralı Probit Model	Eğitim, gelir ve mutluluğun olduğu bazı sosyo-ekonomik değişkenler arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu amaçla değişkenlere sıralı bir probit modeli uygulanmıştır. Çalışma sonucunda gelirin mutluluğu artıran değişkenlerden biri olduğu bulunmuştur. Gelir, özellikle dış görünüşlerin etkisi altındaki bireyler için mutluluğun önemli bir belirleyicisidir. Öte yandan, eğitimin mutluluk üzerinde olumsuz bir etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Guo&Hu (2011)	Amerika Birleşik Devletleri'nin Genel Sosyal Araştırması (GSS) ve Dünya Bankası Veri Seti/ Mikro Ekonometrik Regresyon Üzerine OLS Analizi	Çalışmada ulusal mutluluk ile ekonomik performans arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışma iki aşamadan oluşmaktadır. İlk olarak, bireysel mutluluk ile demografik ve sosyo-ekonomik özellikler arasındaki ilişki regresyon yöntemi ile ölçülmüştür. Sonraki aşamada ise, ulusal ekonomik göstergelerin ulusal mutluluk üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çalışmanın ilk aşamasında kullanılan demografik ve sosyo-ekonomik değişkenler sağlık, medeni durum, aile geliri, çocuk sayısı, etnik köken ve yaştır. Analizin temel sonucunda, ulusal mutluluk ile bireysel gelir ve refah arasında anlamlı bir ilişki ortaya çıkmıştır.
Rus& Blājan (2021)	Danimarka, Kosta Rika, Romanya ve Hindistan	Ekonomik büyüme (veya ekonomik performans) ile mutluluk (yaşam memnuniyeti, refah) arasındaki ilişki Danimarka, Kosta Rika, Romanya ve Hindistan ülkeleri özelinde analiz edilmiştir. Sonuçlara göre, Romanya'da GSYİH ve mutluluk aynı anda artmaktadır. Hindistan'da, GSYİH'daki artışın giderek daha az mutluluk getirdiği bulunmuştur. Danimarka ve Kosta Rika'da gelirin yüksek refah düzeylerinde tek gösterge olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.
Selim (2008)	2004/ TÜİK Yaşam Memnuniyeti Araştırması Veri Seti/ Multinomial Logit Model.	TÜİK'in 2004 yılı Yaşam Memnuniyeti Araştırması verilerini kullanarak, Türkiye'de öznel refah göstergesi olan bireysel mutluluk kaynağı değerleri, MNLM kullanılarak analiz edilmiştir. Model sonuçları, kullanılan her bir bağımsız değişkenin mutluluk kaynağı olan değerler üzerinde farklı etkilere sahip olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca, elde edilen sonuçlar, kişilerin mutluluk kaynağı olarak bir iş sahibi olmayı tercih etmesinde cinsiyetin önemli bir rolü olduğunu, iş ve paraya sahip olmanın daha fazla mutluluk getireceğine inanan bireyler için ise gelirin ve eğitimin önemli olduğunu göstermiştir.

Öndes (2019)	2015/TÜİK Yaşam Memnuniyeti Araştırması Veri Seti/ Mekânsal Ekonometri Analizi	2015 Yaşam Memnuniyeti Araştırması verilerini kullanılarak 81 il için mutluluk düzeyini etkileyen faktörler incelenmiştir. Bu amaçla mekansal ekonometri yaklaşımından yararlanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda sosyal yaşam, gelir-servet, çalışma hayatı ve sağlık faktörlerinde memnuniyet oranlarının mutluluk oranını arttırdığı; güvenlik, eğitim, konut ile nüfus oranına ilişkin memnuniyet oranlarının mutluluk oranını azalttığı ortaya çıkmıştır.
Öztürk& Suluk (2020)	2012-2018/ G8 Ülkeleri/Panel Veri Analizi	Çalışma da, ekonomik büyüme ve mutluluk arasındaki ilişki incelenmiştir. G8 ülkeleri kapsamında yürütülen çalışma sonuçlarına göre, mutluluk ve ekonomik büyüme arasında çift yönlü bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır.

Kaynak: Yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

3. VERİ SETİ VE YÖNTEM

Yapılan çalışmada G7 (İngiltere (Birleşik Krallık), Japonya, Kanada, Fransa, Almanya, İtalya ve Amerika Birleşik Devletleri) ülkeleri ile Türkiye'nin mutluluk durumlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla ülkeler VIKOR yönteminden yararlanılarak karşılaştırılmış ve 10 kriter doğrultusunda sıralanmıştır. Bu kriterler, enflasyon, işsizlik, istihdam, kişi başına düşen GSYH, hükümete güven, doğumda sağlıklı yaşam beklentisi, yolsuzluk algısı, yaşam seçimleri yapma özgürlüğü, sosyal destek ve cömertliktir. Enflasyon, işsizlik ve istihdam verileri Dünya Bankası'nın veri tabanından; kişi başına düşen GSYH, doğumda sağlıklı yaşam beklentisi, yolsuzluk algısı, yaşam seçimleri yapma özgürlüğü, sosyal destek, cömertlik verileri "kaggle" (<https://www.kaggle.com>) sitesi 2021 yılı Dünya Mutluluk Raporu'ndan; hükümete güven verisi ise OECD'den alınmıştır. Çalışmada G7 ülkeleri ve Türkiye'ye ait 2021 yılı verileri kullanılmıştır. Elde edilen sonuçların analizinde MS Excel programına başvurulmuştur.

VIKOR (Vise Kriterijumska Optimizacija I Kompromisno Resenje), farklı ölçüm değerlerine sahip, birbiriyle çelişebilen kriterlerden oluşan problemlerin çözümü için başvuru ve ilk kez Opricovic & Tzeng (2004) tarafından geliştirilen çok kriterli karar verme yöntemlerinden biridir (Opricovic & Tzeng, 2004). Bu yöntemde, birden çok kriter birlikte değerlendirilerek en iyi alternatif seçilir veya bu alternatifler arasında performans sıralaması yapılır (Özden, vd., 2012).

VIKOR yönteminde, m tane alternatif olmakta ve alternatifler satırlarda gösterilmektedir. Kriterler ise n adet olmak üzere sütunlarda yer almaktadır. Veriler $m \times n$ boyutlu bir matrisle ifade edilmektedir. İlk olarak alternatif sayısı 8 ve kriter sayısı 10 olmak üzere 8×10 boyutunda bir karar matrisi oluşturulmuştur (ENF: Enflasyon, İŞSZLK: İşsizlik, İSTHDM: İstihdam, KBD GSYH: Kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hasıla, SD: Sosyal destek, DSYB: Doğumda sağlıklı yaşam beklentisi, YSYÖ: Yaşam seçimleri yapma özgürlüğü, CMRTLK: Cömertlik, YA: Yolsuzluk algısı, HG: Hükümete güven).

Yapılan çalışmada kriter ağırlıkları nesnel bir yöntem olan entropi yönteminden faydalanılarak elde edilmiştir. Bu yöntem, karar vericinin tercihlerini dikkate almamakta ve kriter ağırlıklarını matematiksel modeller yardımıyla hesaplamaktadır (Wang & Lee, 2009). Ancak entropi yönteminde logaritmik hesaplamalar yapıldığı için karar matrisi sıfır ya da negatif değerler içeriyorsa bu hesaplar yapılamamaktadır. Yapılan çalışmada enflasyon ve cömertlik kriterleri negatif veriler içerdiğinden Z-skoru standartlaştırma dönüşümü kullanılmış ve gerekli düzeltmeler yapılmıştır (Zhang, vd. 2014). Tablo 3'te yer alan karar matrisinde gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra elde edilen veriler yer almıştır.

Tablo 3: Karar Matrisi

Kriter \ Alternatif	ENF	İŞSZLK	İSTHDM	KBD GSYH	SD	DSYB	YSYÖ	CMRTLK	YA	HG
	min	min	max	max	max	max	max	max	min	max
Almanya	0,534	3,500	59,000	10,873	0,903	72,500	0,875	1,674	0,460	60,500
ABD	0,790	5,500	57,000	11,023	0,920	68,200	0,837	2,214	0,698	40,500
İngiltere	0,437	4,500	60,000	10,707	0,934	72,500	0,859	3,052	0,459	39,500
İtalya	0,341	9,800	44,000	10,623	0,880	73,800	0,693	1,084	0,866	35,400
Fransa	0,293	8,100	51,000	10,704	0,942	74,000	0,822	0,692	0,571	43,400
Japonya	0,005	2,800	60,000	10,611	0,884	75,100	0,796	0,003	0,638	29,100
Kanada	0,582	7,500	60,000	10,776	0,923	73,800	0,915	2,158	0,415	61,000
Türkiye	3,179	13,400	43,000	10,240	0,822	67,199	0,576	0,742	0,776	42,600

Daha sonra kullanılan kriterler için normalizasyon yapılmış ve normalize karar matrisi elde edilmiştir. Normalize karar matrisi

elde edilirken kriterin en iyi durumunun maksimizasyon veya minimizasyon olmasına göre 1.1 ve 1.2'de yer alan formüllerden yararlanılmıştır (Opricovic & Tzeng, 2007; Kaya vd., 2011; Paksoy, 2015). Normalize karar matrisi Tablo 4'te yer almaktadır.

$$r_{ij} = \frac{f_i^* - f_{ij}}{f_i^* - f_i^-} \quad i=1,2,\dots,n; j=1,2,\dots,m; \quad f_i^* = \max_j(f_{ij}), \quad f_i^- = \min_j(f_{ij})$$

(ölçüt için en iyi durum maksimizasyon ise) (1.1)

$$r_{ij} = \frac{f_i^* - f_{ij}}{f_i^* - f_i^-} \quad i=1,2,\dots,n; j=1,2,\dots,m; \quad f_i^* = \min_j(f_{ij}), \quad f_i^- = \max_j(f_{ij})$$

(ölçüt için en iyi durum minimizasyon ise) (1.2)

Tablo 4: Normalize Karar Matrisi

Kriter \ Alternatif	ENF	İŞSZLK	İSTHDM	KBD GSYH	SD	DSYB	YSYÖ	CMRTLK	YA	HG
Almanya	0,167	0,066	0,059	0,192	0,325	0,329	0,118	0,452	0,100	0,016
ABD	0,247	0,255	0,176	0,000	0,183	0,872	0,230	0,275	0,627	0,643
İngiltere	0,136	0,160	0,000	0,404	0,067	0,329	0,165	0,000	0,098	0,674
İtalya	0,106	0,660	0,941	0,511	0,517	0,164	0,655	0,646	1,000	0,803
Fransa	0,091	0,500	0,529	0,407	0,000	0,139	0,274	0,774	0,346	0,552
Japonya	0,000	0,000	0,000	0,526	0,483	0,000	0,351	1,000	0,494	1,000
Kanada	0,182	0,443	0,000	0,315	0,158	0,164	0,000	0,293	0,000	0,000
Türkiye	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	0,758	0,800	0,577

Normalize karar matrisi elde edildikten sonra ağırlıklandırılmış normalize karar matrisi belirlenmiştir. Bu matrisin elde edilmesinde kullanılan kriter ağırlıkları ise entropi yönteminden faydalanılarak elde edilmiştir. Ağırlıklandırılmış normalize karar matrisindeki değerler normalize karar matrisindeki değerlerin kriter ağırlıklarıyla çarpılması sonucu bulunmuştur (Opricovic & Tzeng, 2004; Maya & Eren, 2018; Opricovic & Tzeng, 2007). Ağırlıklandırılmış normalize karar matrisi Tablo 5'te yer almaktadır.

Tablo 5: Ağırlıklandırılmış Normalize Karar Matrisi

Ağırlıklar	0,54860	0,11552	0,00828	0,00020	0,00084	0,00071	0,00903	0,25689	0,03153	0,02840
Kriter \ Alternatif	ENF	İŞSZLK	İSTHDM	KBD GSYH	SD	DSYB	YSYÖ	CMRTLK	YA	HG
Almanya	0,09135	0,00763	0,00049	0,00004	0,00027	0,00023	0,00107	0,11614	0,00315	0,00045
ABD	0,13569	0,02942	0,00146	0,00000	0,00015	0,00062	0,00208	0,07061	0,01978	0,01825
İngiltere	0,07473	0,01853	0,00000	0,00008	0,00006	0,00023	0,00149	0,00000	0,00308	0,01914
İtalya	0,05811	0,07629	0,00779	0,00010	0,00043	0,00012	0,00591	0,16585	0,03153	0,02279
Fransa	0,04979	0,05776	0,00438	0,00008	0,00000	0,00010	0,00248	0,19882	0,01091	0,01567
Japonya	0,00000	0,00000	0,00000	0,00011	0,00041	0,00000	0,00317	0,25691	0,01559	0,02840
Kanada	0,09967	0,05122	0,00000	0,00006	0,00013	0,00012	0,00000	0,07532	0,00000	0,00000
Türkiye	0,54854	0,11552	0,00828	0,00020	0,00084	0,00071	0,00903	0,19463	0,02524	0,01638

Ağırlıklandırılmış normalize karar matrisi elde edildikten sonra alternatiflerin S_j , R_j ve Q_j değerleri 1.3, 1.4 ve 1.5'te yer alan formüllerden yararlanılarak hesaplanmıştır (Opricovic & Tzeng, 2004; Maya & Eren, 2018; Opricovic & Tzeng, 2007).

$$S_j = \sum_{i=1}^n \frac{w_i(f_i^* - f_{ij})}{f_i^* - f_i^-} \quad (1.3)$$

$$R_j = \max_i \left[\frac{w_i(f_i^* - f_{ij})}{f_i^* - f_i^-} \right] \quad (1.4)$$

$$Q_j = \frac{v(S_j - S^*)}{(S^- - S^*)} + \frac{(1-v)(R_j - R^*)}{(R^- - R^*)} \quad S^* = \min_j S_j, \quad S^- = \max_j S_j, \quad R^* = \min_j R_j, \quad R^- = \max_j R_j$$

(v=0,5) (1.5)

Tablo 6: Alternatiflerin S_j , R_j ve Q_j değerleri

Alternatifler	S_j	R_j	Q_j
Almanya	0,22081	0,11614	0,10820
ABD	0,27807	0,13569	0,16453
İngiltere	0,11734	0,07473	0,00000
İtalya	0,36892	0,16585	0,25300
Fransa	0,33999	0,19882	0,26975
Japonya	0,30458	0,25691	0,30898
Kanada	0,22652	0,09967	0,09438
Türkiye	0,91937	0,54854	1,00000

Son olarak ülkeler S_j , R_j ve Q_j değerleri dikkate alınarak küçükten büyüğe doğru sıralanmıştır. En küçük Q_j değerini alan alternatif yani ülke en iyi seçenek olarak bulunmuştur. Belirlenen sıralama sonucunda ilk sırada bulunan alternatifin en iyi alternatif olup olmadığı, geçerlilik testleri sonucu belirlenmektedir. Elde edilen sonuçlar geçerli olduğunda Q değeri minimum olan alternatif en iyi alternatif şeklinde gösterilmektedir. Geçerlilik testi iki koşul içermektedir (Opricovic & Tzeng, 2004; Maya & Eren, 2018; Opricovic & Tzeng, 2007).

Koşul 1: Kabul Edilebilir Avantaj Koşulu

$$Q(P_2) - Q(P_1) \geq D(Q) \quad (1.6)$$

Bu eşitsizlikte P_1 , Q değeri en küçük olan alternatif, P_2 ise ikinci en küçük Q değerine sahip olan alternatiftir.

$$DQ = 1/(j - 1) \quad (1.7)$$

j: Alternatif sayısı.

Koşul 2: Kabul Edilebilir İstikrar Koşulu

Bu koşula göre Q değeri en iyi olan alternatif S ve R değerlerinin en az birinde de en iyi değeri göstermelidir. Eğer her iki koşul da sağlanıyorsa bulunan VIKOR sonuçları geçerli ve güvenilir olmaktadır.

Tablo 7: Ülkelerin S_j , R_j ve Q_j Değerlerine Göre Sıralanması

S_j	Sıralama	R_j	Sıralama	Q_j	Sıralama
0,11734	İngiltere	0,07473	İngiltere	0,00000	İngiltere
0,22081	Almanya	0,09967	Kanada	0,09438	Kanada
0,22652	Kanada	0,11614	Almanya	0,10820	Almanya
0,27807	ABD	0,13569	ABD	0,16453	ABD
0,30458	Japonya	0,16585	İtalya	0,25300	İtalya
0,33999	Fransa	0,19882	Fransa	0,26975	Fransa
0,36892	İtalya	0,25691	Japonya	0,30898	Japonya
0,91937	Türkiye	0,54854	Türkiye	1,00000	Türkiye

Tablo 7'de yer alan bilgilere göre belirlenen alternatifler (G7 ülkeleri ve Türkiye) ve kriterler (mutluluk göstergeleri) kullanılarak ülkelerin mutluluk durumlarının VIKOR yöntemi ile değerlendirildiği bu çalışmada en yüksek mutluluk durumuna sahip ülke ($Q_j = 0,0000$) İngiltere'dir. Buna karşın mutluluk durumu en düşük ülke ise ($Q_j = 1,0000$) Türkiye olarak belirlenmiştir. Bununla birlikte yapılan çalışmada, genel mutluluk durumuna göre 0,09438 ile Kanada İngiltere'den sonra en mutlu 2. ülke olarak yer almıştır. Japonya ise hem Q_j hem de R_j değerlerine göre 2. en mutsuz ülke olarak bulunmuştur.

Tablo 7’de elde edilen sonuçlar $Q(P_2) - Q(P_1) \geq D(Q)$ yani $0,09438 - 0,00000 \geq 1/7 = 0,09438 \geq 0,14285$ olmadığı için kabul edilebilir avantaj koşulunun sağlanmadığı görülmektedir. Kabul edilebilir istikrar koşulunu ise bütün ülkeler sağlamaktadır. Çünkü İngiltere, ABD, Fransa ve Türkiye’nin hem Qj hem de Sj ve Rj sıralamaları aynı çıkmıştır. Almanya, Kanada, Japonya ve İtalya’nın ise Qj ve Rj sıralamaları aynı iken Sj sıralaması ise farklı olarak bulunmuştur.

4. SONUÇ

Uzun yıllardır insanlar tarafından sorgulanan bir kavram olan mutluluk; kişisel özellikler, fiziksel ve sosyal çevre, ülke koşulları ve ekonomik sonuçlar vb. faktörlerden etkilenmektedir. Bu sebeple mutluluk çalışmalarından elde edilen sonuçlar ülkeden ülkeye, bölgeden bölgeye ve kişiden kişiye farklılık göstermektedir ve bu farklılıklar göz önünde bulundurularak, sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan politikaların üretilmesi ve var olan politikaların gözden geçirilmesi önemlilik arz etmektedir.

Bu çalışmanın amacı, G7 ülkeleri ile Türkiye’nin mutluluk durumlarının, mutluluğu etkileyen 10 kriter doğrultusunda analiz edilerek, karşılaştırılıp sıralanmasıdır. Bu kapsamda ülkelerin mutluluk durumları karşılaştırılırken VIKOR yönteminden yararlanılmış ve bu ülkeler enflasyon, işsizlik, istihdam, kişi başına düşen GSYH, hükümete güven, doğumda sağlıklı yaşam beklentisi, yolsuzluk algısı, yaşam seçimleri yapma özgürlüğü, sosyal destek ve cömertlik olmak üzere 10 kriter doğrultusunda sıralanmıştır. Çalışmada yapılan analizler sonucunda, en yüksek mutluluk durumuna sahip ülke İngiltere, en düşük mutluluk durumuna sahip ülke ise Türkiye olarak belirlenmiştir. Bununla birlikte yapılan çalışmada, genel mutluluk durumuna göre 0,09438 ile Kanada, İngiltere’den sonra en mutlu 2. ülke olarak yer almıştır. Japonya ise hem Qj hem de Rj değerlerine göre 2. en mutsuz ülke olarak bulunmuştur. Ancak, 2021 Dünya Mutluluk Raporu’na göre, ülkelerin skorları dikkate alındığında G7 ülkeleri içerisinde en mutlu ülke Almanya (7.155), en mutsuz ülke ise Türkiye (4.948)’dir. Japonya’nın (5.940) ise, Türkiye’den sonra en mutsuz ikinci ülke olduğu görülmektedir. Analiz sonuçları, 2021 Dünya Mutluluk Raporu’nun sonuçları ile benzerdir. Nitekim İngiltere ve Kanada G7 ülkeleri arasında en yüksek istihdam (%60) oranına sahiptir. Buna karşın Türkiye ise en yüksek enflasyon (%19.6) ve işsizlik (%13.4) oranı ile en düşük istihdam (%43) oranına sahip ülke konumundadır. Bu durum makroekonomik göstergelerin (istihdam, enflasyon, işsizlik vb.) mutluluk üzerinde önemli bir etkisinin olduğunu kanıtlar niteliktedir.

Analizde kullanılan kriterlerin ortalama değerleri dikkate alındığında; mutluluk açısından yapılan sıralamada ilk sıralarda yer alan ülkelerin (İngiltere, Kanada, Almanya) özellikle en iyi durumun maksimizasyon olduğu kriterler için ortalamanın oldukça üzerinde değerlere sahip olduğu gözlenmiştir. Aynı şekilde sıralamada sonlarda yer alan ülkelerin (Türkiye, Japonya, İtalya) en iyi durumun maksimizasyon olduğu verilerde ortalamanın altında kaldığı, en iyi durumun minimizasyon olduğu verilerde ise ortalamanın üzerinde olduğu gözlenmiştir. Buna göre, VIKOR yönteminden elde edilen sonuçların tutarlı olduğu söylenebilir. G7 ülkeleri ve Türkiye’nin mutluluk durumlarının sıralamasında, ülkelerin elde ettikleri sıra değerlerinde kişi başı GSYH, istihdam, sosyal devlet, yaşam seçimleri yapma özgürlüğü, cömertlik, yolsuzluk algısı kriterlerinin önemli olduğu görülmektedir. Nitekim Di Tella vd. (2003) yapmış oldukları çalışmada, kişi başı GSYH ile mutluluk arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğunu tespit etmişler ve daha yüksek gelir grubundaki kişilerin daha mutlu olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Elde edilen bu sonuç literatürde yer alan diğer çalışmalarla tutarlılık göstermektedir (Abounoori & Asgarizadeh, 2013; Çelik & Cömertler, 2021; Öztürk & Suluk, 2020; Aksoy & Taşyaka, 2020; Güzel, 2018). Ayrıca Akkaya (2022) çalışmasında, yolsuzluk algısının azaltılmasının ulusal mutluluğu artıracığı sonucunu elde etmiştir.

G7 ülkeleri, gelişmişlik düzeyi olarak en üst seviyede olan ülkelere nazaran gelişmekte olan bir ülke konumunda olduğu için, sosyo- ekonomik faktörlerden daha fazla etkilenmektedir. Çalışmada kullanılan kişi başına düşen GSYH, istihdam, doğumda sağlıklı yaşam beklentisi, yaşam seçimleri yapma özgürlüğü, sosyal destek faktörlerinde en düşük; enflasyon, işsizlik, yolsuzluk algısı faktörleri açısından ise en yüksek değerlere sahip olması bu durumu kanıtlar niteliktedir. Elde edilen sonuçlar, literatürde mutluluk ekonomisi alanında yapılan diğer çalışmalarla benzer sonuçlar göstermektedir (Tekinay, 2022). Bu kapsamda hükümetler bireylerin gelirlerinin artırılması, istihdamın artırılarak işsizliğin azaltılması, enflasyonun düşürülmesi gibi ülkede yaşayan bireylerin yaşam memnuniyetini ve mutluluğunu arttırmaya yönelik hem sosyal hem de ekonomik politikalar üretmeli ve geliştirmelidir. Mutluluk ekonomisi, ülkelerin sosyo-ekonomik profilleri hakkında bilgi vermekte olup, bu alandaki çalışmalar hükümetlerin bu yönde politika üretmelerine katkı sağlayacaktır. Bu çalışmanın gelecekteki çalışmalara ışık tutacağı ve karar mekanizmaları üzerinde önemli bir etkisinin olacağı düşünülmektedir.

YAZAR BEYANI

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı: Bu çalışma bilimsel araştırma ve yayın etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

Etik Kurul Onayı: Bu araştırma etik kurul izni gerektiren analizleri kapsamadığından etik kurul onayı gerektirmemektedir.

Yazar Katkıları: Yazarların çalışmaya katkısı ortaktır.

Çıkar Çatışması: Yazar açısından ya da üçüncü taraflar açısından çalışmadan kaynaklı çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Abounoori, E. & Asgarizadeh, D. (2013). Macroeconomic Factors Affecting Happiness. *International Journal of Business and Development Studies*, 5(1), 5-22.
- Akkaya, B. (2022). The Mediator Role of Economic Freedom in the Effect of Corruption Perception on National Happiness: A Case of World Countries. *İzmir İktisat Dergisi*, 37(3), 760-777.
- Aksoy, A. & Taşkaya, S. (2020). Ülkelerin Makroekonomik Göstergeleri İle Mutluluk Düzeyleri Arasındaki İlişki. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 55(2), 1188-1201.
- Albayrak, G. (2022). Mutluluk Ekonomisi ve Türkiye. *Turkish Business Journal*, 3(5), 57-75.
- Andrén, D. & Martinsson, P. (2006). What Contributes to Life Satisfaction in Transitional Romania?. *Review of Development Economics*, 10, 59-70.
- Aydın, H. İ. (2020). Mutluluk ve Ekonomi: Yaşam Memnuniyeti Araştırması Üzerinden Bazı Dikkatler. *Current Research in Social Sciences*, 6(2), 135-148.
- Berger, A. N., & Di Patti, E. B. (2006). Capital structure and firm performance: A new approach to testing agency theory and an application to the banking industry. *Journal of Banking and Finance*, 30(4), 1065-1102.
- Boroah, V. K. (2006). How Much Happiness is There in The World? A Cross-Country Study. *Applied Economics Letters*, 13, 483- 488.
- Bülbül, Ş. & Giray, S. (2011). Sosyodemografik Özellikler ile Mutluluk Algısı Arasındaki İlişki Yapısının Analizi. *Ege Akademik Bakış*, Cilt: 11, Özel Sayı, 113-123.
- Carbonell, A. F. (2005). Income and Well-Being: An Empirical Analysis of The Comparison Income Effect. *Journal of Public Economics*, 89(5-6), 997-1019.
- Carol, G. (2005). The Economics of Happiness Insights On Globalization From A Novel Approach. *World Econ*, 6(3), 41-55.
- Chen, J. J. (2004). Determinants of capital structure of Chinese-listed companies. *Journal of Business research*, 57(12), 1341-1351.
- Clark, A. E. & Oswald, A. J. (1996). Satisfaction and Comparison Income. *Journal of Public Economics*, 61, 359- 381.
- Coad, A., & Rao, R. (2008). Innovation and firm growth in high-tech sectors: A quantile regression approach. *Research policy*, 37(4), 633-648.
- Çelik, S. & Cömertler, N. (2021). Investigation of Happiness of Countries with K-Means Clustering and Discriminant Analysis. *Journal of Current Researches on Business and Economics*, 11 (1), 15-38.
- Çevik, N. K. & Altınkeski, B. K. & Kantarcı, T. (2019). Mutlu Gezegen Endeksi: Dünyanın En Mutlu Ülkelerinden Panel Veri Bulguları. *İğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (Ek Sayı (2019)), 181-202.
- Çılbant, C. & Savaş, D. A. & Yalçınkaya, M. H. (2018). Bazı Ekonomik Göstergeler ve Mutluluk: Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme. *Sosyoekonomik Boyutlarıyla İnovasyon, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Yayınları*.
- Çirkin, Z. & Göksel, T. (2016). Mutluluk ve Gelir. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 71(2), 375-400.
- Deviren, N. V. & Yıldız, O. (2017). Gayrisafi Milli Mutluluğun Ekonomik Kalkınmadaki Rolü: Bhutan Krallığı Örneği. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(4), 232-248.
- Di Tella, R. & MacCulloch, R.J., & Oswald, A.J. (2003). The Macroeconomics of Happiness. *Review of Economics and Statistics*, 85(4), 809-827.
- Easterlin, R. (1974). Does Economic Growth Improve Human Lot? Some Empirical Evidence. By P.A.David, Melvin W.Redder (Ed.), *Nations And Households İn Economic Growth* in (pp. 89- 125). Academic Press.
- Easterlin, R. A. (1995). Will Raising The Incomes Of All Increase The Happiness Of All?. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 27(1), 35-47.
- Eraslan, M. U. & Yayar, R. (2022) Türkiye’de Mutluluk Ekonomisi. *Journal of International Management Educational and Economics Perspectives*, 10(1), 43-58.
- Frey, B. S. & Gallus, J. (2012). Happiness Policy and Economic Development. *International Journal of Happiness and Development*, 1(1), 102-111.
- Frey, B. S. & Stutzer, A. (2002). What Can Economists Learn From Happiness Research?. *Journal of Economic literature*, 40(2), 402-435.
- Gerdtham, U. & Johannesson, M. (2001). The Relationship Between Happiness, Health, and Socio- Economic Factors: Results Based on Swedish Microdata. *Journal of SocioEconomics*. 30, 553- 557
- Graham, C. (2008). Happiness and Health: Lessons—and Questions—for Public Policy. *Health Affairs*, 27(1), 72-87.
- Guo, T. & Hu, L. (2011). Economic Determinants of Happiness: Evidence From the US General Social Survey. arXiv, 1112.5802.
- Günay, E. K. & Ata O. (2018). Gelir Mutluluk Getirir Mi? Ülkelerin Gelir ve Mutluluk Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bir Değerlendirme. *Kesit Akademi Dergisi*, (17), 161-192.
- Güzel, S. (2018). Gelir eşitsizliği, refah ve mutluluk. *Anemon Muş Alparslan üniversitesi sosyal bilimler dergisi*, 6(3), 389-394.
<https://data.oecd.org/gga/trust-in-government.htm>, 15.10.2022.
<https://data.worldbank.org/>, 15.10.2022.
<https://www.kaggle.com/datasets/ajaypalsinghlo/world-happiness-report-2021>, 12.10.2022.
- Kaya, P. & Cetin, E. İ., & Kuruüzüm, A. (2011). Çok Kriterli Karar Verme İle Avrupa Birliği ve Aday Ülkelerin Yaşam Kalitesinin Analizi. *Istanbul University Econometrics And Statistics E-Journal*, (13), 80-94.
- Levinson, A. (2012). Valuing Public Goods Using Happiness Data: The Case Of Air Quality. *Journal of Public Economics*, 96(9-10), 869-880.
- Maya, R. & Eren, T. (2018). Türk Gıda Sektörünün Finansal Performans Analizinin Çok Kriterli Karar Verme Yöntemleri İle Yapılması. *Verimlilik Dergisi*, (3), 31-60.
- Menteş, N. (2020). Mutluluk, Gelir ve Demokrasi: Dünya Ülkeleri İçin Yapısal Eşitlik Modeli Önerisi. *İtobiad: Journal of the Human & Social Science Researches*, 9(3).
- Naghdi, Y. & Amirtaemeh, H. & Kaghazian, S. (2021). The Puzzle of Relationship Between The Economic Growth And Happiness. *Economic Analysis*, 54(1), 1-12.
- Opricovic, S. & Tzeng, G-H. (2004). Compromise Solution by MCDM Methods: A Comparative Analysis of VIKOR and TOPSIS. *European Journal of Operational Research*, 156, 445-455.
- Opricovic, S. & Tzeng, G-H. (2007). Extended VIKOR Method in Comparison with Outranking Methods. *European Journal of Operational Research*, 178, 514-529

- Öndes, H. (2019). Türkiye'de Mutluluk Düzeyini Etkileyen Faktörler: Mekânsal Ekonometri Analizi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 21(4), 1039-1064.
- Özden, Ü. H. & Başar, Ö. D. & Kalkan, S. B. (2012). İMKB'de İşlem Gören Çimento Sektöründeki Şirketlerin Finansal Performanslarının VIKOR Yöntemi İle Sıralanması. Istanbul University Econometrics and Statistics e-Journal, (17), 23-44.
- Öztürk, S. & Suluk, S. (2020). Mutluluk Ekonomisi: G8 Ülkeleri Açısından Ekonomik Büyüme Ve Mutluluk Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (37), 226-249.
- Paksoy, S. (2015). Ülke Göstergelerinin VIKOR Yöntemi İle Değerlendirilmesi. Ekonomik Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 11(2), 153-169.
- Pehlivan, C. & Özbay, F. & Bingöl, N. (2022). Main Economic Factors Affecting The Determination of Happiness: A Research on Turkey. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 22(55), 259-275.
- Peiró, A. (2002). Happiness, Satisfaction and Socioeconomics Conditions: Some International Evidence. IVIE Working Papers, 2- 20.
- Potts, J. (2010). The Use of Happiness In Society: An Evolutionary/Hayekian Approach To Happiness Economics. Mont Pelerin Society, October, <http://elbertcounty.net/blog/wp-content/uploads/2010/11/the-use-of-happiness-in-society-dr-jason-potts.pdf> [date last accessed: 11 July 2013].
- Renz, T. (2021). Development Policy Based On Happiness? A Review of Concepts, Ideas And Pitfalls.
- Rojas, M. (2007). Heterogeneity In The Relationship Between Income and Happiness: A Conceptual-Referent-Theory Explanation. Journal of Economic Psychology, 28(1), 1-14.
- Rus, A.V. & Blăjan, A.G. (2021). The Relationship Between Economic Growth And Happiness. PressAcademia Procedia, 14(1), 175-177.
- Selim, S. (2008). Türkiye'de Bireysel Mutluluk Kaynağı Olan Değerler Üzerine Bir Analiz: Multinomial Logit Model. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 17(3), 345-35.
- Şeker, M. (2009). Mutluluk Ekonomisi. Istanbul Journal of Sociological Studies, (39), 115-140.
- Şimşir Cömertler, N. (2013). Türkiye'de Mutluluk Ekonomisinin Belirleyicilerinin Ekonometrik Analizi. Finans Politik & Ekonomik Yorumlar, 50(579), 7- 22.
- TDK (2022). <https://sozluk.gov.tr/>, (20.11.2022).
- Tekinay, O.N. (2022). Covid-19 Salgın Dönemi G7 Ülkeleri ve Türkiye'nin Ekonomik Performans Sıralaması ve Karşılaştırılması. Yalova Sosyal Bilimler Dergisi, 12 (1), 1-25.
- Tenaglia, S. (2007) Testing Theories on Happiness: A Questionnaire. University of Tor Vergata- Roma, Working Paper, 1-44.
- TÜİK, 2022, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yasam-Memnuniyeti-Arastirmasi-2021-45832#:~:text=T%C3%BCrkiye'nin%20%49%2C3,y%C4%B1l%C4%B1nda%20%16%2C6%20oldu.,> (20.11.2022).
- Ura, K. & Alkire, S. & Zangmo, T. & Wangdi, K. (2012). An Extensive Analysis of GNH index.
- Van Praag, B. M. (2007). Perspectives From The Happiness Literature And The Role Of New Instruments For Policy Analysis. CESifo Economic Studies, 53(1), 42-68.
- Veenhoven, R. & Dumludağ, D. (2015). İktisat ve Mutluluk. İktisat ve Toplum Dergisi, 58(2), 46-51.
- Vereshchahina, H. & Shigol, F. A. (2020). Theoretical Foundations, Practice, And Empirical Approaches To Assessing The Economy of Happiness.
- Wang, T. C. & Lee, H. D. (2009). Developing a Fuzzy TOPSIS Approach Based On Subjective Weights And Objective Weights. Expert Systems With Applications, 36(5), 8980-8985.
- Zhang, X. & Wang, C. & Li, E. & Xu, C. (2014). Assessment Model of Eco Environmental Vulnerability Based on Improved Entropy Weight Method, The Scientific World Journal, 1-7.

